

Таким чином, комунікація дає змогу людям спілкуватися між собою, обмінюватися своїми думками, досвідом, але, навіть, у співрозмовників, які добре знають один одного часто виникають конфлікти та непорозуміння.

Отже, спілкування – це мистецтво, якого ми потребуємо. Навчившись плідному і гармонійному спілкуванню іноземній мові, ми зуміємо отримувати користь від щоденних розмов з людьми. А самостійне вивчення іноземної мови є одним із найвагоміших аспектів вивчення іноземної мови. Тільки ваше бажання допоможе вам прийти до цілі.

Список використаних джерел:

1. Васильева М.П. Формирование коммуникативных умений как компонента педагогической культуры будущего учителя : дис.канд.пед.наук: 13.00.01 / Марина Петровна Васильева: Харьк. гос. пед. ун-т им. Г.С.Сковороды. – Харьков, 1996. – 181 с.

2. Власенко Л.В, Мірочник В.В. Розвиток навичок говоріння у студентів нефілологічних спеціальностей. / Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Філологічні науки. № 12 (12) 2016. Дніпропетровськ, 2016.– С. 201-204.

3. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра. – Міністерство освіти і науки України. – К., 2002. – 51 с.

4. Савенкова Л.О. Педагогічне спілкування : навч.посіб. / Л.О. Савенкова. – К. : КДЕУ, 1997. – 140 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-281-7-10>

Грицевич Ю. В.

*кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри історії та культури української мови,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

СТАРΟΣЛОВ'ЯНИЗМИ В МОВНІЙ ТКАНИНІ РОМАНУ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «ДИВО»

Творчість романіста Павла Загребельного (1924-2009) – непересічне явище в українській літературі ХХ ст. «Залежно від проблематики творів, – пише авторитетна українська фахівчиня в галузі лінгвостилістики С. Я. Єрмоленко, – П. Загребельний влучно добирає відповідні мовні засоби, використовуючи величезний лексичний масив

давньої та сучасної української літературної мови, якою він досконало володів, створював не лише традиційні художні тропи та стилістичні фігури, а й наповнював естетичним змістом безобразні мовні елементи, перетворюючи їх у систему художньо-мовного бачення світу» [2, с. 301]. Як відзначав сам автор, «письменник не вчений. Наука дає літературі незмірно більше, ніж може їй дати література. Письменник може створити той чи інший настрій. Пишучи історичний роман, ти вихоплюєш з мороку забуття окремі слова, жести, риси обличчя, постаті, образи людей або лише їхні тіні, та й це вже так багато в нашому впертому і безнадійному змаганні з вічністю» [3, с. 489]. Такими «окремими словами», що дали можливість правдоподібно відтворити в романі «Диво» (1968) (до речі, саме історичні романи, зокрема цикл творів про Київську Русь «Диво», «Смерть у Києві», «Первоміст» і «Євпраксія» принесли авторові найбільшу популярність) неповторний колорит життя Київської Русі і киян-русичів епохи правління князя Ярослава Мудрого, а також будівництва «рожевого кам'яного дива», небаченої краси храму – собору Софії, стали запозичення з першої літературно-писемної мови наших предків-слов'ян – старослов'янськи. Старослов'янські лексеми, які органічно вплетені в мовну тканину тексту поряд із сучасною українською лексикою, в романі стилістично виправдані, адже «в художніх творах на історичні, філософські теми актуалізується застаріла лексика, що сприяє правдивому відтворенню зображуваної історичної епохи, створенню певного колориту, передачі настрою автора, його емоцій, ставлення до висловленого» [1, с. 150]. «Стилістика ж, – як відзначає відома українська мовознавиця Л. І. Мацько, – виділяє в лексичному складі мови ту частину, яка за протиставленням до нейтральних слів набуває стилістичної значимості. Завдяки останньому старослов'янськи через свої фонетичні та морфологічні ознаки зберігають асоціативні зв'язки зі своєю системою високого, урочистого стилю (колориту) мовлення або зниженого, просторічного; мейоративної чи пейоративної оцінки; позитивних чи негативних емоцій тощо» [цит. за: 5, с. 557].

У тексті історичного роману «Диво» засвідчено чималу кількість старослов'янської лексики. Це, зокрема:

а) власне лексичні старослов'янськи: «*Пришелепуватий трохи отрок, – чмихнула Ягода, – здоровий, як тур, а бурмоче про якусь глину...*» [4], «*І мій муж не вернувся з пуці...*» [4], «*Він знов кинувся розкладати товар, діставав зброю, посуд, причандалля, хрестики з твердого, лискучого дерева, маленькі іконки на мотузочках і тонких верижках*» [4], «*...а майстри грецькі зиждили і зсередини прикрасили іконами, хрестами, сосудами*» [4], «*– Не суть то боги, – терпляче*

правив своє чорний з хрестом, – но глина, **скудель**» [4], «Вже наступного разу він хитро мружився, виставляючи з дуб'яного коша простенькі **скудельні збани**» [4], «Але що каже їм цей чоловік, який має на собі **хламиду** слуги божого?» [4], «**Днесь є, а наутро зогниє**» [4], «А йому, – він тицьнув рукою, в якій тримав недогризок копченини, на Сивоока, – йому **ліпота** потрібна» [4];

б) лексико-фонетичні старослов'янізми, яким властиві:

1) неповноголосі звукосполучки [ra], [la], [re]: «Здається, викопав її дев'ятсот з чимось літ тому перший печерський інок Антоній, <...>, а вже ченці тільки створили їй **сладу**, проголосивши, що вода в криниці має цілющі властивості» [4], «Хай буде мир твоєму **владичеству**» [4], «... а тепер читав або ж слухав розповіді Герона про птицю Фенікс, самотню, як сонце, сонячну птицю, що живе п'ятсот літ, а потім заглиблюється **в древа** ліванські» [4], «Даєте їм їдво й питво, а вони ж не їдять, говорите до них, а вони не чують, ждете від них мови, а вони ж не мовлять, бо суть роблені руками **в дереві**» [4], «Зроблений з двох грубих дубових брусів, скріплених намертво хитрим дерев'яним замком, він був закопаний, певно, ще глибше, ніж **прах** небіжчика» [4], «Один поперед одного прагнули якомога закрутішіше проголосити **здравицю** на його честь» [4];

2) звукосполучка [ra] на початку слова перед наступним приголосним відповідно до східнослов'янського [ro]: «А ще сказав: «Хто не прийде під нову віру – багатий, чи вбогий, чи нищий, **чи раб**, – ворогом моїм буде»» [4];

3) звукосполучка [jd] на місці праслов'янської *dj: «В самому Києві і по той бік валів цілі ночі світилися тепер корчемниці, де пропивано денні заробки, оті **нужденні** ногати, виплачувані землекопам і носіям каменю та плінфів» [4], «Мабуть, він **страждав** од тої розпусної слабості» [4], «Смальту варили довго, багато людей перепробував Сивоок на тому ділі, йшли до нього охочі, босі, без шапок, бідні, обідрані, несміливі, він учив їх, працював разом з ними, жив з ними **в нужді** й клопотах, розповідали вони йому **про нужду** ще більшу» [4], «Бо хіба ж не надягали задовго до нього багряної мантії і не взували пурпурових сандалій люди такі, як він сам, або й ще упослідженіші і **нужденніші?**» [4];

4) звукосполучка je на початку слів: «– **Єдиноземець?** – не підходячи ближче, баском спитав той. – Звідки ж?» [4];

в) лексико-словотвірні старослов'янізми:

1) з префіксами воз-, со-, все-: «І хай дарує тобі необориму силу рука Всевишнього, бо ти **возлюбив** істинне ім'я його і підняв руку на його ворогів» [4], «Митрополит правив молебень, слава і хвала **возносились**

до бога» [4], «Настала мить, коли князь перестав бути владцею, став простим смертним для того, щоб у короткім часі **возвеличитися** ще більше, прибрати ймення нове, ще й не чуване на Русі» [4], «**Возлюб**и мовчання, живи в печерах, як святі отці-печерники, або в дуплах дерев, як іноки-дєндрити, хто й на Стовпі стояв, як Симеон-стовпник, і ніякі зваби землі не змусили його спуститися звідти» [4], «Вранці **чиститель** требища обряще в попелі черв'яка, який на третій день **возлетить** птицею в прообразі Спаса» [4], «Жіночка невеличка, та ласа до чоловічих пестоців, здається, **возлежить** оце зараз з одним варягом, відомим усім своїми походеньками у новгородських жєн» [4], «Годилося б **сотворити** молитву, якби належав до богомільних» [4], «Лапка ж не може бути досконалістю, отож уникай всього, що поза хвалою **Всевишньому**» [4], «Бог знає **всевидячий і всезнаючий**» [4];

2) суфіксальні форманти -знь, -тель, -иц(я), -ств(о), -ець, -тв(а), -а(я)нин: «Володіючи неабияким досвідом крутяяви посеред розмаїтого люду, Ситник досить легко вловлював **неприятнь** до себе» [4], «Християни ховають своїх голими та убогими, бо ж вони йдуть у **царство** небесне, де їх і зодягнуть, і нагодують, і напоють» [4], «Йшов до відвойованих для себе туриць, заводив їх до вподобаних місць і творив там велике **тайнство**, яким починався новий турячий рід» [4], «...поволі впізнаючи **блаженство** ходити по землі власними ногами, Лучук знічев'я зачепив двома пальцями край паволоки» [4], «Видно, була то **святиня** цих захованих од білого світу людей, **святиня**, вибудувана хтозна й коли і хтозна й ким» [4], «Він сам себе приніс у **жертву**, а їм, видно, конче потрібна була **жертва**» [4], «Хай буде проклят їхній рід до останнього коліна, хай не поможе їм **молитва**» [4], «Ще сто років – і вже останній великий будівничий і **прикрашатель** собору митрополит Рафаїл Заборовський наставив у Софії ось цей різьблений визолочений іконостас, зроблений карпатськими дуборізами» [4], «Вранці **чиститель** требища обряще в попелі черв'яка» [4], «І навіть **Спаситель** наш перетворював воду на вино, щоб принести втіху на учті» [4], «...невелика **горниця** виповнилася тяжким пахом мокрого хутра» [4], «В Трикліні на підвищенні критому **багрянцями**, поставлено великий трон імператора Феофіла» [4], «Митрополит міг тільки радуватися, що цей незбагнений **слов'янин**, якого давно про себе прозвав **не украшателем, а сквернителем** храму, нарешті втомився в своїх нестримних вигадках» [4], «Чи згинув, чи народився під хрестом – все **християнин**» [4], «**Корсунянин** Настас пустив до князя стрілу» [4], «**Купець** осушив ковша, крекнув, витер вуса» [4], «...але на князівському суді повинен бути **посланець** од віча» [4];

3) дісприкметникові суфікси -ущ, -ящ: «Хай прокляне їх всяк **входящий і виходящий!**» [4], «...до кутка, де зберігалося дороге Родимові його працюю, вмінням, надто ж – вірою, успадкованою від предків, які ще й з могил керували всіма **живущими**, направляли їхні дії і душі» [4];

4) складні слова з першими компонентами благо-, перво-, славо-: «Зустрічалися часто їм люди, і ніхто не дивувався, мовби Какора й Сивоок жили тут **спервовіку**» [4], «...тільки сліпі могли не помітити цього **благословенного** шматка землі, неначе кинутого богами поміж Пропонтидою, Босфором і Золотим Рогом!» [4], «Мовби незрима сила підняла його над усіма людьми, що виповнювали простори храму, над прибраними в золоті шати священиками, над співом і казанням на честь бога, що, явивши колись хлопцеві свою жорстокість, тепер вражав **благоліпністю**» [4], «І, врешті, остання велика мозаїка – **благовіщення** на стовпах тріумфальної арки, що веде до вітаря» [4], «...а з обох боків спальні – галереї, що виводять у сад, сповнений **благоухань** і пташиного щебету» [4], «...кожен князь, мудрий чи дурний, щедрий чи скупий, прагнув виказати свою **благочестивість** і збагачував собор дорогоцінним посудом, коштовними ризами і рідкісними книгами» [4], «І смердів Агапіт, попри всі натирання **благовонною** корою й сандаловим маслом, чи то старим цапом, чи немитим бараном» [4], «Ларивон проказав молитву, **благословляючи** князя, **благаючи** бога, щоб поміг щасливо царствувати Ярославі, а владця аби послушний був **божій волі**» [4], «Всі, хто сидів ближче до князя, підхоплювали **славослов'я**» [4].

Отже, письменник-енциклопедист Павло Загребельний віртуозно залучив у мовну канву тексту історичного роману «Диво» старослов'янськи з метою стилістичного увиразнення авторської думки, реалістичної й достовірної передачі подій епохи зведення Софії Київської, особливого колориту життя Києва і киян XI століття, а також для підсилення урочистості, пафосу зображуваного, своєрідної сакральності.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук К. С. Функції і способи презентації спеціальної лексики в українській художній літературі (на матеріалі романів Павла Загребельного). *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 2 (20). С. 150–158.

2. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ: Довіра, 1999. 431 с.

3. Загребельний П. А. Неложними устами: статті, есе, нариси. Київ, 1981. 479 с.

4. Загребельний П. А. Диво. [Електронний ресурс]. URL: royallib.com

5. Корнієнко С. І. Стилiстична багатобарвнiсть старослов'янiзмiв у рiзних жанрах художньої лiтератури. *Актуальнi проблеми слов'янської фiлологiї*. 2010. Вип. XXIII. С. 556–564.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-281-7-11>

Гузарук Н.

*старший викладач кафедри фiлософiї та суспiльно-гуманiтарних наук,
КЗ «Запорiзький обласний iнститут пiслядипломної педагогiчної
освiти» Запорiзької обласної ради*

Бенiковський М.

*доктор фiлософiї, завідувач вiддiлу суспiльних наук,
Бiлiнгвальна гiмназiя, м. Жилiна, Словаччина*

ЦИФРОВІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТІ: ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ ETWINNING «ЛЮСТРОВАНА КНИГА НАРОДНИХ ПІСЕНЬ»

Пандемія суттєво змінила систему освіти як в Україні, так і в інших країнах світу. Змішаний формат навчання та сучасні технології значно розширили можливості освітян в контексті створення індивідуальної освітньої траєкторії для кожного із здобувачів освіти. Важливу роль в цьому процесі відіграла й англійська мова, яка стала певним дієвим інструментом, що сприяла створенню зв'язків взаєморозуміння та взаємодії між представниками різних лiнвоетноспiльнот та відкрила доступ до багатьох навчальних матерiалiв. Вiльний доступ до лекцiй та практичних занять англiйською мовою виступив надзвичайно потужним мотивацiйним фактором до опанування iноземної мови. В свою чергу, це спровокувало необхіднiсть формування у студентiв здатностi бути i учасниками ефективної мiжкультурної комунiкацiї, тобто фактично використовувати iноземну мову для як для здобуття певної iнформацiї, так i для формування т.з «м'яких навичок».

В умовах глобалiзацiї тема мiжкультурної комунiкацiї взагалi, та її окремі аспекти привертає увагу великої кiлькостi вiтчизняних та